

Székelyföld 2000 Konferencia Záródokumentum

Az április 13–15. között Tusnádfürdőn megrendezett Székelyföld 2000 Konferencia egy olyan merész vállalkozás sikeres megvalósítása, mely a Székelyföldnek mint kulturális régióknak tudományos igényű meghatározását, illetve fejlesztési irányvonalainak megfogalmazását tűzte ki célul.

A háromnapos, rendkívüli hazai és magyarországi részvételnek örvendő rendezvény (több mint 200 hazai és magyarországi résztvevő) egy olyan kihívást jelenített meg, mely precedensteremtő értékű a romániai regionális fejlesztés területén, és ezáltal néhány egyértelműen erős üzenet körvonalazódott, melyek az elkövetkező évek munkájának alapelveit képezik.

A szekcióüléseken elhangzott előadásokat a *szakmai igényesség, szakmai színvonal* és nem az átpolitizáltság jellemezte.

A Székelyföld 2000 Konferencia a regionális fejlesztés rangos tudományos képviselői jelenléte mellett a *fiatalok zászlóbontásának* szintere volt. Egy új kutatói nemzedék mutatkozott be ez alkalommal, akik elkötelezték a regionális fejlesztés és ezen belül a Székelyföld fejlesztésének szolgálatában.

A Székelyföld 2000 Konferencia érveket szolgáltatott arra, hogy lehetséges és megvalósítható a régió felismert közös érdekében történő *együttműködés* a különböző szférák között: önkormányzatok, civil szféra, tudományos intézetek és vállalkozói szféra.

Egy lehetséges Székelyföld-definíció megfogalmazása, illetve a fejlesztés irányvonalai kérdéseire maga a konferencia ad választ. Ennek kapcsán a konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy a *Székelyföld mint sajátos kulturális régió létezik*, integrálhatóan a Központi Fejlesztési Régióba, hiszen a résztvevőket, az érdeklődőket a létező régió meghatározásának igénye hívta össze.

A konferencia résztvevői ajánlásokat fogalmaztak meg szakterületenként a Székelyföld fejlesztési prioritásaira vonatkozóan:

A természeti erőforrások szekció munkálatainak összefoglalása

A természeti erőforrások szekció ajánlásai:

- a gazdasági erőforrások értékesítési fokának emelése, támogatva a környezetbarát technológiák alkalmazását;
- az értékesítések (bányák, kitermelési pontok) területén járadék jellegű támogatások, járadék jellegű jövedelemrendszer kidolgozása;
- az állami feladatok megnevezése és a lakossági ügyek elkülönítése, a lakosság mentalitásának megváltoztatása, az „1 lejes ügyek” önerőből történő megoldása;

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

- a rend és a fegyelem iránti fogékonyság megtanítása (közösségfejlesztés);
- a közlekedés problémakörének az állami, önkormányzati, lakossági feladatokra való lebontása;
- az idegenforgalom támogatása, a vonzerő elérhetőségének biztosítása megfelelő infrastruktúrával, valamint a szükséges turisztikai felszereltséggel (pl. erdei pihenők, menedékházak, erdei parkolók stb.);
- a természeti erőforrások a funkcióváltás térképi megjelenítése kistérségekre bontva, térinformatikai alkalmazások, a vonzáskörzetek gazdasági, társadalmi folyamatok szerinti lebontásának képi ábrázolása;
- a hagyományok megőrzése és a modernizáció kérdésköre a változás, a változtatás szükségességét hangsúlyozza, a *homo historicus orientalis* magatartást az innovatív gondolkodás, a bizalomérzet kell hogy fölváltsa mind perszonális, mind közösségi szinten;
- a székelyföldi egyetem és kutatóintézetek megléte létfeltétel. A humán erőforrás jelenlegi képzési rendszere – magyar nyelvű felsőfokú intézmény nélkül – állandósíthatja e kulturális térség hátrányait, csökkentve a térség megtartó erejét és gátolva a fejlődést;
- a kistérségi és térségi fejlesztések egységes regionális fejlesztési koncepcióba való egybekovácsolása, az elméleti tudás alkalmazása konkrét projektek révén.

Végezetül a *Természeti erőforrások* szekció szorgalmazza az ilyen jellegű konferenciák szervezését, és kiemelten fontosnak tartja a konkrét megoldásokat kínáló előadások nagyobb számú részvételét.

A Gazdaság, társadalom, szociális politika, demográfia, regionális fejlesztés szekció munkálatainak összefoglalása

A szekció keretében 13 előadás és 46 hozzászólás hangzott el, erős érdeklődést és aktív információcserét jelentve a szekció munkájában.

Következtetések a szekció által vizsgált három témakörben:

1. A gazdaság állapota, annak jellemzői és gazdasági folyamatok a Székelyföldön, illetve részben Romániában

1. A székelyföldi, illetve a romániai gazdaság magán hordozza a kialakuló piacgazdaság általános jellemzőit: magas kockázati szint, a külföldi tőke érdeklődése mérsékelt, illetve erősen centralizált (Bukarest). A modern piacgazdaságot jellemző intézményrendszer működési zavarai erőteljesen befolyásolják és visszafogják Székelyföld gazdaságának fejlődését. A Székelyföldnek mint régióknak a gazdasága rendkívüli módon zárt, kapcsolatai, termelési együttműködése ma még a térségen belül zajlanak többségében, gyengítve a gazdaság versenyképességét, valamint a külföldi tőkével és befektetésekkel szembeni fogadóképességét. A székelyföldi vállalkozói szférában van egy kockázatvállalási/viselési képesség, mely lehetőséget nyújt a jövőre nézve a beruházások, fejlesztések, valamint a foglalkoztatás iránti hajlandóság növelésére.

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

2. A rurális térségekben a birtokszerkezet nagyon elaprózott, ugyanakkor a korábban a nagyüzemek működése által átalakított és fenntartott társadalmi szerkezet és szociális háló 1989 után szétesett. A Székelyföldön összeépült a gazdaság és társadalmi lét, ugyanakkor az utóbbi tíz évben elindult egy alulról építkező társadalomgazdaság-építés, melyben az egyházak szerepe rendkívül jelentős és meghatározó. Számos olyan kezdeményezés van, mely az önerős, alulról építkezés rendszerét próbálja alkalmazni, ahol a közösségi és gazdasági értékek harmonizálása valósul meg, újrendezve a szociális hálót, azonban nem a régió egészében, hanem lokálisan, egy-egy település vagy kistérség esetében.

II. Társadalmi átmenet és az intézményrendszer, ennek alkalmazkodása és változásai

- a társadalmi szerkezetben alapvető átrendeződések zajlanak, mely hatásait erősíti az alacsony szintű polgári kultúra, az intézményrendszer működésében mutatkozó zavarok, a nehezen átlátható működési mechanizmusok, hozzájárulva a társadalmi szerkezet átalakulásának fékezéséhez. A Székelyföld egyik legfontosabb erőforrása a humán erőforrás, melyet célszerű fejleszteni és hasznosítani. A hasznosítás útja és módja többirányú;
- a képzési és oktatási intézményrendszer radikális fejlesztése a Székelyföldön: egyetem létesítése vagy egyetemi intézményrendszer telepítése elengedhetetlen;
- tapasztalatszerzés biztosítása fiatalok és vállalkozók részére Magyarországon és Európában, hogy visszatérve a külföldön kiépített kapcsolatokat és megszerzett tapasztalatot az itthoni közösségekben hasznosítani tudják;
- a társadalmi struktúra jellemzője, hogy a civil társadalomnak erősek a hagyományai Székelyföldön, melyre építhetnek a kistérségi szerveződések. Szükséges az önkormányzatok és a vállalkozói szféra erőteljes támogatása a kistérségi szervezetekben.

III. A Székelyföld mint régió integrációs folyamatai és a regionális fejlesztés/tervezés szerepe

1. Elindult a Székelyföld mint régió integrációs folyamata, azonban ez az integráció még nem tudatos, nem kellően szervezett és nem kellően irányított. Szükség van a Székelyföld mint régió definiálására és fejlődési irányvonalainak meghatározására, azonban ez nem egy hatalmi elit koncepciója kell legyen, hanem a Székelyföldön élő emberek, területfejlesztési szereplők stratégiája, egy közösen kidolgozott fejlesztési stratégia. Amennyiben minden szereplő megtalálja ebben a stratégiában a saját jövőképét, akkor válhat a Székelyföld egy sikeres, versenyképes régiójává Romániának és Európának.

Ajánlások:

- Elkezdődtek azon folyamatok, melyek több irányvonal mentén a Székelyföldnek egy nagyon alapos, tudományos feltárását végzik, azonban ezeket fel kell gyorsítani. Rövid időn belül rendelkezésünkre kell állnia Székelyföld rendkívül alapos és tudatos, társadalmi-gazdasági folyamatainak feltárása, annak adatbázisai és adatrendszerei, melyek az Európai Unió számára értelmezhetők és az Európai Unió regionális politikájának módszereivel készülnek.

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

- A fejlesztési stratégia kidolgozása az említett adatbázisra alapozva, azonban hangsúlyozzuk, hogy sokirányú intézményrendszer létezik jelen pillanatban a Székelyföldön a fejlesztések megvalósítására, így a stratégiának fontos része, hogy a fejlesztési politika megvalósításának intézményrendszerét hogyan alakítja és hangolja össze a meglévő szereplőkkel vagy új szereplőkkel ezt hogyan valósítja meg.
- A Székelyföld-marketingstratégia kidolgozása a fejlesztési stratégia részeként, a térséget tudatosan kell értékesíteni, a Székelyföldön létező intenzív helyi törekvéseket egységes marketingstratégiává ötvözni. A Székelyföld jelenlegi jó image-jét egy sokirányú stratégiában kell összefogni, mely különböző technikákat alkalmaz: konferenciák, kiállítások, prospektusok, tapasztalatcserék stb. A stratégia Székelyföldet két irányban jeleníti meg: a külső partnerek, valamint a régióban élő emberek és működő intézmények felé.
- A helyi forrásokra épülő termékek, szolgáltatások, gazdasági bázisok élenkítése. Erősíteni kell a tradicionális, helyi, egyedi termékköröket, kialakítani a helyi termékprogramokat a helyi termékek integrációjával és marketingjével.
- A fejlesztési stratégiában hangsúlyt kell kapnia a humán erőforrások vizsgálatának, alkalmas-e egy tudásalapú ipari termelés telepítésére, befogadására a Székelyföldön, van-e olyan humán bázis, amely a tudásalapú technológia telepítését lehetővé teszi.
- A gazdaság nyitása a régió kívül és a régió belül, az elszigetelés megszüntetése, illetve a régió belüli szigetek közötti kapcsolattartás felerősítése. Gazdaságfejlesztő intézményrendszer kialakítása.

Mindent figyelembe véve, a hagyományok, értékrendek, a belső integráció felerősítésével a Székelyföld egy sikeres régióvá válhat az elkövetkező években.

A Történelem, közjogi gondolkodás, közigazgatás szekció munkálatainak összefoglalása

A szekció elsődleges célja az volt, hogy összegezze azokat a történelem folyamán kialakult struktúrákat, jellegzetességeket, amelyek figyelembevételre szükséges ahhoz, hogy a már meglévő eredményekre organikusán építkező, a külső kihívásokra reagáló össz-székelyföldi területfejlesztési koncepciót tudjunk kidolgozni, amely biztosíthatja a közösség fennmaradását, valamint a fenntartható fejlődést.

Ennek érdekében a gazdaság és a regionális identitás történeti fejlődésének vizsgálatát tartottuk fontosnak.

Az 1867-től elindult székelyföldi modernizáció, amely az első világháború kitörésével és az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával félbeszakadt, nem tudott kiteljesedni. 1918 után, valamint a kommunista időszakban igaz, hogy eszközöltek fejlesztéseket, de ezeket a centrum által ráerőltették a régióra, nem építkeztek a korábban kialakult struktúrákra. A kérdés az, hogy mely elemeket kell figyelembe venni a területfejlesztésnél.

A szekció munkálatai folyamán elhangzott előadásokból a következő elemeket tartottuk fontosnak kiemelni:

Manapság is létezik az egész Székelyföldön egy etnikai alapon megnyilvánuló regionális identitás, valamint létezik a régi székely közigazgatáson alapuló „széki”, kis-

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

térségi regionális identitás, amely napjainkban is megnyilvánul a negatív rivalizációban és az egymást kioltó befektetésekben. Ezt az identitástudatot egy intézményrendszerrel kell megerősíteni és együttműködő versengéssé kell fejleszteni. Ennek alternatívái a különböző autonómiakonceptciók. A nyugati regionális autonómiák bizonyítják, hogy a korábban létező etnikai feszültségeket fel lehet oldani (pl. Skócia, Wales, Katalónia).

A kérdés az, hogy lehet-e a túlcentralizált Romániában napjainkban intézményi keretek között működő regionalizmusról beszélni? Évszázadokon keresztül a székelység erős lokális tudattal, lakhelyhez való kötődéssel rendelkezett, így a szokásjog szerepe felértékelődött a székely társadalom körében. Csak a helyi szokások számítottak, saját törvényeik által kormányozták magukat.

A XX. század végén feltehető a kérdés: Mit tudunk hasznosítani ezekből a törvényekből? Nagyon fontos a közgondolkodás, a közgondoskodás elvének továbbvitele, hisz tudjuk, hogy a fejlesztésekhez szükség van az együttműködésre, a partnerségre. Az együttműködés kialakításához elsősorban mentalitásváltásra van szükség. A régi gazdasági struktúrák életképek voltak. Ennek jó példája a közbirtokosság, amely a székely autonómia egyik alapkövét képezte. Nem utolsósorban érdemes megemlíteni a Hitelszövetkezetek gazdaságserkentő szerepét.

A közbirtokossági földekkel, amennyiben visszakérülnek tulajdonosaikhoz, a piaci követelményeknek megfelelően és a környezetvédelmi szempontoknak alárendelve kell gazdálkodni.

A közlekedési infrastruktúra fejlesztése a századfordulón megszakadt, azóta technikai innovációt nem eszközöltek, jelenleg is a század elején kialakult hálózatot használjuk. Ennek fejletlensége napjainkban a modernizáció egyik legnagyobb akadálya. A gazdasági fejlődésnél elsősorban a helyi adottságokra kell alapozni. Kérdés, hogy központi támogatás nélkül ezt mennyire lehet a helyi erőforrásokkal megvalósítani.

Köztudott, hogy a század elején is szükség volt a központi kormány (magyar) által irányított akciókra. Jó példa erre az 1902-ben szintén Tusnádfürdőn megrendezett Székely Kongresszus által kidolgozott fejlesztési program.

A fenti szempontokat figyelembe véve, összegzésként elmondhatjuk, hogy a Székelyföld olyan helyi adottságokkal, a történelem folyamán kialakult organikus struktúrákkal rendelkezik, amelyek alapját képezhetik a regionális fejlesztésnek.

Az Oktatásügyi, Egyházi és Kultúra szekció javaslatainak és ajánlásainak összefoglalása

Oktatásügy

A. Közoktatás

- egységes székelyföldi oktatási kataszter elkészítése;
- az iskolázottság, valamint a humán erőforrás mutatóinak javítása (főként a műszaki, illetve társadalomtudományok terén);
- a „helytörténet”, „hagyománytörténet”, „életmódtörténet”, illetve más alternatív tárgyak bevezetése opcionálisok keretében;

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

- a felnőttképzés és az élethosszig tartó képzés megszervezése;
- alternatív tankönyvcsaládok bevezetése;
- az oktatásfinanszírozás modalitásainak kiaknázása;
- korszerű infrastruktúra telepítése a rurális térségek iskoláiba is.

B. Felsőoktatás

- többkarú székelyföldi universitas létrehozása, a hagyományos Kolozsvár-központúság megszüntetése;
- korszerű kutatási-fejlesztési programrendszer létrehozása;
- korszerű közoktatás vezetői szak indítása, a vezetői réteg cseréjét, szemléletváltozását elősegítendő.

Egyházügy

- *kooperatív egyház* (az együttműködés egyházáról kell beszélnünk a harmadik évezred küszöbén);
- *karitatív egyház* (a szociális affinitást kell erősíteni az egyháznak);
- az ökuménia egyháza;
- a *minőségi ember nevelésén* kell fáradoznia az egyháznak is;
- ifjúsági ügyosztályokat kell létrehozni, az ifjúság problémáinak hatékonyabb kezelése érdekében.

Kultúra

A kultúrát illetően a szekció álláspontja egyértelmű: kulturális tőkénk kompetitív, eladható, gazdasági tőkére váltható. Némi mentalitásváltás, kompetensebb finanszírozási politikára van csupán szükség a megyei és a helyi önkormányzatok szintjén.

A kultúra így visszakерülhet korábbi pozíciójába és betöltheti oly fontos szerepét a regionális identitás erősítésében.

Az akadályok, problémák tömkelegéből elég hármat kiemelni:

1. a román jogrendszer hiányosságai;
2. a központi finanszírozás hiánya, a decentralizációs folyamat elakadása;
3. a felső-, illetve a középfokú szakemberképzés hiánya.

Mindezek ellenére a szekció határozottan ajánlja az összes érdekelt intézménynek és azok vezetőinek, hogy mihamarabb folytassanak párbeszédet annak érdekében, hogy a teljes kulturális önállóság, a kulturális autonómia megvalósulhasson Székelyföldön.

Javaslatok, ajánlások:

- kompetenciákkal rendelkező, új kulturális intézmények létrehozása;
- ezen intézmények korszerű infrastruktúrával való felszerelése;
- az éves, kultúrára fordított költségvetés hányadának folyamatos növelése (középtávon elérendő cél: 12–13%-os ráta);
- a kulturális intézmények humán erőforrásának gyökeres feljavítása;
- Székelyföld kulturális kataszterének elkészítése;
- Székelyföld monográfiájának elkészítése;
- a civil szféra széles körű bevonása közös innovációs projektekbe;

Erdélyi Magyar Adatbank

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. 2001.

- folyamatos bővülő kapcsolatrendszer kiépítése;
- a decentralizációs folyamat következtében a leosztott feladatok mellé meg kell nevezni a szükséges jogi kompetenciákat is;
- a műemlékek és más tárgyi emlékek kataszterének elkészítése Székelyföldön;
- a regionális identitás erősítése, egységes székely „*Mi*”-tudat kialakítása a következő pillérekre építve:
 - kulturális hagyományok;
 - oktatás;
 - egyház;
 - a kulturális szféra mobilissá tétele alapkövetelmény;
 - közép- és hosszú távú színház-, illetve könyvtár-finanszírozási koncepció elkészítése;
 - a kultúra és az idegenforgalom kapcsolatának tisztázása, profitorientált kulturális szférák innovációja;
 - a 2001. év eseménynaptárának elkészítése;
 - a román, illetve magyar kormányok felé egyöntetű üzenatként megfogalmazott *székelyföldi kulturális stratégia*.

A konferencián ugyanakkor elhangzott a *Székelyföld-program* megfogalmazásának szükségessége, a kutatási, illetve fejlesztési programok körvonalazása, melyek kivitelezésére a már meglévő, illetve az elkövetkezőkben alakulandó intézmények hivatottak.

A konferencia munkálatainak intézményesítése kapcsán a jelenlevők egyöntetűen elfogadták azon javaslatot, miszerint a konferencia egy *szellemi műhellyé* alakuljon át, melynek munkálatait az elkövetkezőkben a *Székelyföld 2000 Munkacsoport* koordinálja.

Ugyanakkor megfogalmazódott a *Székelyföld Virtuális Akadémia* létrehozásának ötlete is, mely egy állandó fórumot, dialóguslehetőséget biztosítana mindazon kutatók, érdeklődők számára, akik a Székelyföld regionális fejlesztésével szeretnének foglalkozni.

Székelyföld 2000 Virtuális Akadémia (SZVA) Konceptióvázlat

Előzmények, indoklás:

A Székelyföld 2000 Konferencia zárótanácskozásának résztvevői megfogalmazták a konferencia folyamatá alakításának szükségességét. A folyamat lényege: *A tudományos kutatás és szakmai igényesség kell hogy megalapozza a Székelyföld regionális fejlesztését.* Ebben az értelmezésben a Székelyföld 2000 folyamat olyan tudományos kutatási programokat és azok alapján indított fejlesztési projekteket jelent, melyek meghatározók (drivere) lehetnek a régió fejlesztésében. A fejlesztés bonyolult és egymással is összefüggésben lévő rendszerekben zajló nyitott folyamat, soktényezős és dinamikus. Ezért a folyamatot vezérlő intézmények, cselekvési programok alapvető jellegűknél fogva rendszerelvűek és meg kell felelniük a fejlesztési folyamat veledő komplexitásának.

A Székelyföld 2000 Virtuális Akadémia az egyik ilyen folyamatvezérlő intézmény.

Az intézmény meghatározása:

A SZVA – amint neve is mutatja – egy virtuális akadémia.

Virtuális intézmény, vagyis létezését az internet által nyújtott telematikai eszközök biztosítják. Nem jogi személy, és működése is sajátos, a virtuális jellegnek megfelelően.

A virtuális intézményt meghatározó szerkezeti elemek:

1. az intézmény identitása (Kik vagyunk és mit akarunk?) és az azt fenntartó intézményi kultúra (Melyek a fontos dolgok számunkra, és mit gondolunk ezekről?);

2. az intézményhez való tagságot, lojalitást, valamint a belső döntéshozást és a külvilághoz való viszonyulást meghatározó szabályok és procedúrák rendszere (Hogyan működünk?);

3. az intézményt a világhálón megjelenítő és a nyitott kommunikációt biztosító honlap (Mi látható mindebből?).

Akadémia, vagyis tudományos kutatással foglalkozó és azokról disputáló emberek munkáit (publikációk), véleményeit, gondolatait elektronikus formában tároló, megjelenítő és ütköztető fórum. Nem fizikai személyek, hanem *e-személyek* találkozóhelye.

A részletek kidolgozása menetközben történik az intézmény életének alakuló szakaszában.

A *Záródokumentumot* a konferencia szervezéséért felelős *Székelyszék 2000 Munkacsoport* állította össze.

Csikszereda, 2000. augusztus 24.